

УДК 930.6(477)+161.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-9>**Максим МАЛИЛЬО,**

orcid.org/0000-0002-7761-4620

аспірант кафедри теорії та історії мистецтва

Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

(Київ, Україна) maksym.malylo@naoma.edu.ua

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ЗАКАРПАТСЬКИХ МАЙСТРІВ РІЗЬБЯРСТВА 19 СТОЛІТТЯ

У статті «Творчий доробок закарпатських майстрів різьбярства 19 століття» досліджується художня спадщина та творчий внесок майстрів різьбярства з регіону Закарпаття протягом 19 століття. Основна тема статті полягає у вивченні розвитку різьбярського мистецтва на території Закарпаття протягом XIX століття, відображенні його особливостей та внеску у загальну культурну скарбницю України.

Одна з ключових проблем, яку розглядає стаття, полягає у вивченні та аналізі різноманітних технік, стилів та мотивів, що використовувалися майстрами різьбярства на Закарпатті у XIX столітті. Автор розглядає різноманітні аспекти творчого процесу майстрів, включаючи вибір матеріалів, техніки обробки та створення унікальних орнаментальних композицій.

Метою дослідження є систематизація та аналіз художньої спадщини різьбярів Закарпаття XIX століття, а також виявлення їхнього внеску у розвиток українського різьбярства та мистецтва загалом. Автор прагне з'ясувати, які конкретні техніки та мотиви були характерні для майстрів цього регіону, а також як їхні роботи вплинули на розвиток мистецтва в Україні.

Узагальнені результати дослідження дають можливість отримати більш глибоке розуміння розвитку різьбярського мистецтва в Закарпатті у XIX столітті та виявити його вплив на формування культурного обличчя регіону. Аналізуючи творчий доробок закарпатських майстрів, автор звертає увагу на його унікальність та цінність у контексті загальноукраїнського художнього досвіду та національної спадщини.

Таким чином, стаття пропонує детальний огляд розвитку різьбярського мистецтва на Закарпатті у XIX столітті, розкриваючи його особливості, характерні риси та вплив на культурний ландшафт України.

Ключові слова: різьбярство, майстри, Закарпаття, XIX століття, художня спадщина, техніки різьблення, орнамент, культурний внесок.

Maksym MALYLO,

orcid.org/0000-0002-7761-4620

Graduate student at the Department of Theory and History of Art

National Academy of Fine Arts and Architecture

(Kyiv, Ukraine) maksym.malylo@naoma.edu.ua

CREATIVE WORK OF 19TH CENTURY TRANS-CARPATIAN CARVING MASTERS

The article «Creative works of Transcarpathian woodcarving masters of the 19th century» explores the artistic heritage and creative contribution of woodcarving masters from the Transcarpathian region during the 19th century. The main topic of the article is the study of the development of carving art in Transcarpathia during the 19th century, the reflection of its features and contribution to the general cultural treasury of Ukraine.

One of the key issues addressed in the article is the study and analysis of various techniques, styles and motifs used by carving masters in Transcarpathia in the 19th century. The author considers various aspects of the creative process of the masters, including the choice of materials, processing techniques and the creation of unique ornamental compositions.

The purpose of the study is to systematize and analyze the artistic heritage of the carvers of Transcarpathia in the 19th century, as well as to identify their contribution to the development of Ukrainian carving and art in general. The author seeks to find out what specific techniques and motives were characteristic of the masters of this region, as well as how their works influenced the development of art in Ukraine.

The generalized results of the research provide an opportunity to gain a deeper understanding of the development of carving art in Transcarpathia in the 19th century and to reveal its influence on the formation of the cultural face of the region. Analyzing the creative output of Transcarpathian masters, the author draws attention to its uniqueness and value in the context of the all-Ukrainian artistic experience and national heritage.

Thus, the article offers a detailed overview of the development of carving art in Transcarpathia in the 19th century, revealing its features, characteristic features and influence on the cultural landscape of Ukraine.

Key words: *carving, masters, Transcarpathia, 19th century, artistic heritage, carving techniques, ornament, cultural contribution.*

Постановка проблеми. Закарпатське різьбярство XIX століття відзначається великим розмаїттям творчих напрямів та високим мистецьким рівнем. Цей період в історії мистецтва регіону є періодом значного розвитку, коли майстри різьби втілювали свої таланти у вражаючі шедеври. Їхня творчість відображала не лише естетичні прагнення, а й культурні, релігійні та національні особливості того часу. У цій статті ми розглянемо творчий доробок закарпатських майстрів різьбярства XIX століття, дослідимо їхні техніки, тематику, вплив на культурне середовище регіону та спадщину, яку вони залишили.

Мета статті. Актуальність статті зумовлюється поєднанням кількох ключових факторів. По-перше, різьбярство Закарпаття XIX століття є важливою частиною культурної спадщини регіону, і його вивчення допомагає зберегти та відновити цю спадщину для майбутніх поколінь. По-друге, творчість закарпатських майстрів різьбярства відображає унікальність і креативність того часу, що має важливе значення для розуміння культурного контексту епохи. По-третє, дослідження їхніх технік, тематики та впливу на мистецтво регіону відкриває нові можливості для інтерпретації та використання їхніх ідей у сучасному мистецтві. Таким чином, стаття про творчий доробок закарпатських майстрів різьбярства XIX століття є актуальною і важливою для розширення нашого розуміння і пізнання культурної спадщини регіону.

Найпопулярнішим давнім видом декоративно-ужиткового мистецтва, яким прикрашали будівлі, предмети побуту, культові предмети є різьба по дереву. Цей вид мистецтва був поширений в Україні, особливо на Гуцульщині, з давніх часів (Шухевич, 1997).

Аналіз досліджень. А. Ф. Будзан у монографії «Різьба по дереву в Західних областях України», виданій у 1960 р., підкреслює, що «перші згадки про народне різьблення по дереву зустрічаються в Київському та Галицько-Волинському літописах. У VII–XVIII такі згадки знаходимо в описах місць і маєтків відомих людей». Це свідчить про те, що скульптура в Україні має давню історію та свою розвинену традицію.

Багато шанувальників народного мистецтва вважають, що скульптура на Гуцульщині зародилася в другій половині XIX століття, коли став відомим яворівський Юрій Шкрібляк (1822–1884), але це лише певний період розвитку гуцульської скульптури.

Етнолог і дослідник Гуцульщини Володимир Шухевич у своїй п'ятитомній праці «Гуцульщина» визначає початок різьблення на Гуцульщині значно давнішим періодом – XVII ст., про що свідчать знайдені дерев'яні різьблені зображення в с. Жаб'я та Яворів, а також різьблені малюнки на косах, мисках і скринях. Це ручна різьблена геометрична скульптура, яка утверджує природний талант гуцула творити красу, натхненну самою природою, звичаями та побутом народу.

Виклад основного матеріалу. Домінуючими мотивами різьби по дереву цього часу були символічні зображення хрестів, сонця та дерев, що відображало формування християнської віри гуцулів. На балках і дерев'яних ґратах під стелею вирізали хрести, щоб охороняти хату від злих духів. Сонце і дерево символізують радість і єдність в родині. Крім того, використовуються й інші сонячні знаки, що виражають любов, повагу та гармонію в родині (Будзан, 1960).

У будь-якому гуцульському селі знайдуться народні майстри, що займаються різьбою по дереву. Вони виготовляли і прикрашали предмети побуту, використовуючи переважно плоске різьблення. Ця практика зберігалася на низькому рівні до середини XIX століття.

З другої половини XIX століття, особливо завдяки творчій діяльності Юрія Шкрібляка та його синів – Василя (1856–1928), Миколи (1858–1920) та Федора (1859–1942), гуцульська скульптура стала важливою частиною духовного життя, мистецтва і культури українців.

Походження Яворівської школи скульптури як культурно-мистецького явища були предметом досліджень етнографів, краєзнавців та літературознавців від кінця XIX століття. У другій половині XIX – на початку XX століття різьблення розвивалося в Західній Україні.

Гуцульські майстри прикрашали свої вироби плоским різьбленням, використовуючи різнокольорове дерево, метал, інкрустацію бісером та перламутром, а також кольорові олов'яні вставки. Орнаменти склалися з простих геометричних фігур, таких як чотирикутники, кола та півкола, розташовані у ритмічному або симетричному порядку.

Серед найвідоміших гуцульських скульпторів цього періоду були Василь Шкрібляк, Юрій Шкрібляк, та Микола Шкрібляк з села Яворів на Косівщині. Вони вдосконалювали техніку плоского різьблення і створювали безліч видатних

робіт, які здобули нагороди на виставках у Трієсті, Львові, Відні, Кракові.

Василь, старший син Юрія Шкрібляка, продовжив батькову справу, практично у всьому наслідуючи його, але надавав окремим елементам різьблення більшої глибини та виразності. Микола, молодший син, починає використовувати так звані різані гравюри, які чітко проглядаються на центральних малюнках пляшок. Він також використовував різнокольорові дерев'яні намистини та інкрустацію, щоб додати своїм роботам яскравості та жвавості.

Славну традицію династії Шкрібляків продовжив син Миколи Василь Миколайович Шкрібляк (1900–1976). Його роботи з дерева мали успіх і демонструвалися на виставках; частина з них зберігається у фондах Коломийського державного медичного університету, Музею Івана Франка, Музею Йосафата Кобринського, а також у приватних колекціях.

Гуцульщина багата талантами. Тут розвивалися всі види народних художніх промислів, а також спеціалізація місцевих народних промислів. Насамперед це стосується різних скульптурних шкіл, які нині існують і успішно розвиваються на території Косівщини.

У праці «Народні таланти Прикарпаття» Олексій Соломченко охарактеризував Яворівську школу скульптури як культурно-мистецький феномен, визначив основні художньо-стильові особливості, відзначив низку продовження й розвитку традиції школи народних майстрів.

Згадки про розвиток скульптури в Яворові датуються XVI – початком XVII ст. У Коломийському державному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття зберігаються роботи майстрів Яворівської скульптури різних епох. Перші скульптури були тісно пов'язані з архітектурою та інтер'єрами гуцульських хат, у яких органічно поєднувалися побутове та художнє призначення. До цієї продукції належать різноманітні предмети домашнього вжитку, такі як меблі (столи, шафи, лави, тумби, стільці), посуд (миски, тарілки, склянки, пляшки, хлібні дошки, сало, кулеші, стелажі, відра, молочні пляшки), іграшки для дітей (люльки, ляльки, колиськи, верблюди, коні, зебри), посуд для кухні (стільніці, скалки, толочівки, товкачі), транспортні засоби (вози, сани, брезенти), музичні інструменти (сопілка, скрипка, цимбал), особисті речі та прикраси, дитячі іграшки, культові та ритуальні предмети, а також архітектурні деталі.

Найпоширенішими техніками виконання є теслярство, теслярство, обрешітка, точіння, скульп-

птура та інкрустація. Для оздоблення виробів яворівські майстри використовували сухе різьблення та мозаїчне різьблення, що стало характерним для цього регіону і визначило одну з його найвиразніших рис. Мозаїка виготовляється з різних матеріалів, в основному з дерева інших порід, а також розписного дерева, металу (званого «жиром»), перламутру, рогу, гуми, скла та різнокольорового бісеру, що надає виробам цього напрямку специфічний колорит. Орнамент, використаний у Яворові, має ті самі елементи та мотиви, що й на всій Гуцульщині, але має свої особливості, як-от збільшені розміри окремих мотивів (наприклад, «ружі», «кучері») та щільне заповнення орнаментів (Запаско, Голод, Білик та ін., 2000).

Деякі яворівські майстри вміли працювати не лише з деревом, а й з металу. Тут виникла ціла династія професійних скульпторів. Роботи майстрів яворівської школи відомі не лише в Україні, а й за кордоном – в Англії, Словаччині, Румунії, Німеччині, Канаді, США, Польщі, Чехії, Франції, та Австралії. Вони були представлені на виставках і стали цінним додатком до музейних колекцій, а також збільшили престиж приватних колекцій поціновувачів народного мистецтва.

Вивчення еволюційних процесів у цій сфері показують, що найпотужніший розвиток відбувався в 70–80-х роках 20 століття, але разом з тим з'явилися і негативні тенденції подальшого розвитку. На початку 90-х років XX століття з соціально-економічних причин почався процес знеособлення, втрата характерних стилістичних особливостей і технологічних якостей, заміна неякісних виробів і ювелірних виробів. Ця локальна специфіка мистецького центру з його двохсотлітньою історією опинилася під загрозою. Для розв'язання цих складних мистецьких проблем необхідно їх осмислення на державному рівні, піклування про митців, забезпечення їх власного соціального статусу, визначення мистецтва як національно-професійної складової духовного розвитку та історичного поступу українського народу. Лише за таких умов можна вирішити складні проблеми низки мистецьких осередків, зокрема яворівської школи різьби по дереву.

Як зазначив Д. Горняткевич у своїй праці «Українське та європейське народне мистецтво», українські дерев'яні вироби мають давню традицію і посідають важливе місце в Європі. Саме завдяки Юрію Шкрібляку (1822–1884) ми маємо відродження гуцульської скульптури, яка наполегливою працею досягла справжньої довершеності. Яворівська школа різьби по дереву посідає важ-

ливе місце в історії українського народного декоративно-прикладного мистецтва. Твори видатних майстрів проклали шлях до розвитку і становлення гуцульської скульптури, утвердивши її характерні художньо-стильові особливості, набувши значимості. Творчість майстрів яворівської школи мала вирішальний вплив на становлення та розвиток скульптурного мистецтва не лише Прикарпаття, а й усього Західного регіону України. Юрій Іванович Шкрібляк (1822–1884), видатний майстер, який відкрив нові горизонти в скульптурі Гуцульщини. Народився 28 квітня 1822 року в селі Яворів Косівського повіту в багатодітній гуцульській родині. Походження Шкрібляка вражає, у нього багато братів і сестер. Змалку Юрій захоплювався скульптурою, спостерігаючи за батьком, який працював селекціонером. Вивчав гуцульські вироби та ремесла, з особливою пристрасстю до декоративних форм і стилів (Антонович, Захарчук-Чугай, Станкевич, 1992).

На Гуцульщині споконвіку існувала традиція прикрашати різними орнаментами предмети побуту: скрині, столи, лави, миски, свічники, посуд.

Почавши освоювати токарну справу, Юрій Шкрібляк почав декорувати вироби, які виготовляв власноруч. Спочатку його роботи були простими декоративними малюнками, але з часом вони ускладнювалися. Він виготовляв різні вироби, такі як ножиці, порохівниці, стелажі, пляшки, чашки та бочки, використовуючи власний токарний верстат.

Твори Юрія Шкрібляка третьої чверті XIX ст. Він завжди шукає нові підходи, створює власні трюки та постійно вдосконалює техніку. Роботи Шкрібляка вражають простотою, тонкою скульптурою, ніжною композицією та гармонійним оздобленням. Він майстерно володів літаком і майстерно прикрасив його безліччю різноманітних декоративних орнаментів.

Юрій Іванович Шкрібляк використовував різні декоративні техніки, наприклад «сухе» різьблення, інколи посилене роговими вставками, металевими дротиками чи цвяхами. Він мав унікальний декоративний підхід, розділяючи великі поверхні на менші геометричні фігури, такі як квадрати, кола, прямокутники, і заповнюючи їх вибраними декоративними малюнками.

Майстер удосконалив використання характерних для Гуцульщини декоративних мотивів, таких як «зубці», «сонечка», «підківки», «деревця», «розетки», «вічка», «пасочки», «кривульки», «головкате», «колосоки», «кочета» та інші (Запаско, Голод, Білик та ін., 2000).

Його фантазія, виражена у виготовленні баклажок, бочок, діжок, чарок, свічників, підставок, залишається джерелом радості для любителів самобутнього мистецтва. Творчість Юрія Шкрібляка була відзначена на виставках кінця XIX – початку XX століття в таких містах, як Коломия, Станиславів, Стрий, Тернопіль, Львів, Краків, Трієст, Відень та ін.

З часом майстерність Шкрібляка зростала, особливо його вміння тонко різьбити. Він першим запровадив тонке гравіювання в поєднанні з «вибірковим фоном» і різьбленням декольте.

Ще за життя Шкрібляк уславився як найкращий майстер різьби по дереву, постійно вдосконалював техніку різьблення та підносив її до нових висот. Роботи Юрія Шкрібляка та його синів стали класикою української скульптури. Вони мали значний вплив на розвиток цього мистецтва, передаючи знання та техніку своїм нащадкам та іншим гуцульським ремісникам.

Декоративні мотиви у творчості Шкрібляка славляться своєю простотою та чіткістю. Хоча їх небагато, майстер вмів поєднати їх у багато різних робіт. Основними декоративними мотивами в його творчості є геометричні елементи, складені в складні декоративні композиції, в яких кожен мотив чітко відокремлений від іншого. Часто центральним елементом цих композицій є хрест, який, як вважають дослідники, має особливе значення в гуцульській іконографії дерев'яних виробів.

У журналі «Мистецький вісник» Іван Труш проаналізував виставку українських художників у Львові 1905 року і зазначив, що різьблені вироби Шкрібляка вирізнялися дрібним розташуванням геометричних орнаментів для створення гармонійного контрасту.

Його сини, Микола, Василь і Федь, удосконалили стиль, додавши більше декоративних, візерункових і барвистих деталей, але втратили частину виваженості свого батька. Так вони розширили можливості декоративних виробів, продемонструвавши в них візантійську розкіш і барви.

Подібне визнання майстра було підтверджено у львівській газеті «Діло» за 1884 рік, де після смерті Шкрібляка його талант визнали неординарним. Його вироби відрізняються довгою працею, мистецьким талантом і гармонією в композиції та виконанні.

Його син, Василь Шкрібляк, народився у 1856 році в селі Яворів Косівського повіту. Завдяки своєму обдарованню і працелюбству, він, хоч і не мавший формальної освіти, успішно продовжив мистецьку спадщину батька. Від самого дитинства Василь виявляв інтерес до різьблення, спо-

стерігаючи за роботою батька. Лише закінчивши початкову школу, Василь долучився до справи з батьком, де вчився від нього, набуваючи вмінь і навичок.

Народившись у часи Австро-Угорської імперії, Василь віддавав перевагу використанню плоскої різьби, рогових та металевих деталей у своїх виробках. Він часто додавав різнокольорові породи дерева, а завдяки вмілій роботі на токарному верстаті створював вироби високої якості.

Микола Шкрібляк, народився 1858 року в селі Яворів, подібно до свого старшого брата Василя, не мав можливості отримати професійну освіту, але успішно продовжив родинну традицію мистецтва. Він виявився обдарованим митцем ще з дитинства, стежачи за роботою батька та старшого брата. Микола славився високою майстерністю і складними орнаментальними мотивами у своїх виробках.

Використовуючи геометричний орнамент та вмів використовуючи бісер для інкрустації, Микола додавав в свої роботи більше деталей і складності. Його підпис на виробках – «Н.Ш.» (Микола Шкрібляк) – став відомим (Будзан, 1960).

Два покоління митців з родини Шкрібляків – Юрій і його сини Василь та Микола – своїми творами прославили не тільки Гуцульщину, але й всю Україну. Їхні видатні твори стали невід'ємною частиною культурної спадщини та залишаються в музеях, свідчачи про великий талант родини Шкрібляків та розвиток гуцульського різьблення.

Слава Шкрібляків є славою самої Гуцульщини, куточка нашої української землі, яка виростила такі видатні мистецькі дарування. Хоча вони вже пішли з цього світу, їхні твори лишаються назавжди, як символ вічного духу українського народу. Тепер наступне покоління має зберегти цей спадок великих гуцульських майстрів – Юрія, Василя і Миколи Шкрібляків.

Син Миколи Юрійовича, Василь Миколайович Шкрібляк, народився у 1900 році в присілку Ясенів Горішній. Його мистецтво різьблення вражає глибиною, складністю композицій та унікальним стилем. Орнаментальні зразки, якими він прикрашав свої вироби, склалися переважно з невеликої кількості білих та синіх кораліків.

Його твори охоплюють різноманітні предмети, такі як цукорниці, тарілки, касетки, баклаги, свічники та інше. Більшість його робіт знаходиться в КНМНМГП ім. Й. Кобринського. Наприклад, скринька (1969 р.), виготовлена з грушевого дерева, вражає своєю площинною різьбою та інкрустацією. Композиційна схема цієї скриньки включає вирізьблене «сонечко» у центрі кришки,

оточене колом з чотирма дужками «скриньки». По боках розташовані дужки з металевими дротиками та мідними «копитцями», а також колосочки, розмежовані кружечками. Бокові сторони прикрашені «колосками», «сонечками», та іншими орнаментами.

Різьба виконана рельєфно, а фон має «цокану» структуру, створюючи гармонійну композицію. Для інкрустації використано чорний ріг, біле дерево та бісер. На звороті скриньки виділений напис «Шкрібляк ВМКЛ». Номер виробу – 1265, розміри скриньки становлять 23,5 на 16,5 на 8 см (Соломченко, 1969).

Іншим прикладом є декоративна тарілка (1970 р.), виготовлена з грушевого дерева. На ній виконане вправно та детально різьблення, прикрашене бісером та металом. Композиційна схема включає малий хрестик у центрі, вирізаний червоним бісером, оточений листочками та ромбами, що чергуються з «кучерявими» елементами. Навколо цього мотиву вирізьблені «рески».

На кришках тарілок помітне вишукане орнаментування. Це включає «ружі» з мосяжними цвяшками у центрі, що вписані у крузі з кривулькою, і «кучері», прикрашені білим бісером. На звороті кожної тарілки чітко простежується напис «Шкрібляк ВМКЛ, 1970 р.».

Придбана декоративна тарілка від Василя Миколайовича Шкрібляка (1900–1976) через Комісію обласного управління культури. Згідно з актом № 5 від 31.12.1970 року, її ціна становила 100 крб СРСР. Тарілці присвоєно інвентарний номер 6223, відділ № 1314 (Соломченко, 1959).

Щодо скриньки (1972 р.), то вона вражає своєю віртуозністю в різьбленні та інкрустації. У центральній частині кришки вибито мотив «скринька» з «кучерями» по боках та пряжкою всередині. З обох сторін орнаменту розміщені «слізки», «ширинки», смужка зі «скриньками» та «кучерями». По боках скриньки вибито мотиви: «ружі», «кучері», та «колосочки». Розміри скриньки: 26,1 см у довжину, 15,2 см у ширину, та 7 см у висоту. Їй присвоєно інвентарний номер 7299, відділ № 1542. Різьблення вражає високим рівнем майстерності, а інкрустація виконана з використанням дерева, кольорового бісеру і металу (Соломченко, 1969).

Цукорниця, виготовлена Василем Шкрібляком у 1972 році, має круглу форму і вражає своєю тонкою роботою. Використовуючи художнє різьблення та інкрустацію, він створив орнамент кришки, який включає в себе «гадючку з тарничками» та «дужки з листочками». На самій цукорниці він зобразив мотив «тарничка», що

чергується з орнаментом «пряжки» з хрестиком у центрі. На підставці цього шедевра розташовані «кучері», що додають йому особливого шарму. Зворотна сторона кришки прикрашена написом «Шкрібляк Василь». Ця цукорниця висотою 20 см і діаметром 12,2 на 11 см (Пелипейко, 2001).

Ще одна цукорниця, також створена Василем Шкрібляком у 1972 році, вражає своєю витонченістю та художнім виконанням. Вироблена з дерева груші, вона містить елементи художнього різьблення та інкрустації. Орнамент кришки складається з мотивів «місточки» і «кучері», а корпус прикрашений «дужками з листочками» і «гачками». Декоративна обробка в стилі «сухої» різьби геометричного плану надає цій цукорниці особливого шарму. На кришці виділяється підпис «Шкрібляк Василь Миколи Василя 1972 р.». Виріб має висоту 22 см і діаметр 10,5 см, з другим діаметром 12,2 см. Деякі з цих виробів знаходяться у сімейній колекції майстра (Пелипейко, 2001).

Поблизу міста Косів, у горах Східних Карпат, розташувалося видатне село Яворів, яке відоме своїми майстрами, що вирізьблювали дерево та мали значний вплив на розвиток цього мистецтва не лише в регіоні, а також далеко за його межами.

Творчі досягнення майстрів гуцульської яворівської школи вражають високою художньо-технічною культурою, ясністю та ритмікою у декоративних роботах. Майстри Яворова, походженням з простих родин, володіли вродженим естетичним талантом, який передавався з покоління в покоління, з багатьма поколіннями скульпторів.

Серед безлічі виробів майстрів з Яворова є ті, що мають чисто декоративне призначення. Часто ці вироби використовують як художнє оформ-

лення народних обрядів, весіль, свят та інших подій. З часом деякі з цих виробів, спочатку маючи практичне застосування, стали виключно декоративними через історичні та культурні зміни.

Частина із них стали невід'ємною частиною гуцульської культури. Наприклад, яворівські традиційні гуцульські та тобівські сокири характеризуються насамперед різьбленням у чистому плоскому чи «сухому» геометричному стилі, без застосування інкрустації. У Яворові народжувалися цілі сімейні династії, де ця професія вважалася святою і передавалася з покоління в покоління, від батька до сина, від матері до дочки. Кращі традиції дбайливо зберігаються і передаються майстрам наступного покоління.

Висновок. Творчий доробок закарпатських майстрів різьбярства 19 століття – це безцінна частина нашої культурної спадщини. Їхні роботи відзначаються високою майстерністю, багатством орнаментів і символіки, а також унікальними художніми стилями, що відображають місцеві традиції та впливи сусідніх культур. Використовуючи традиційні матеріали та інноваційні техніки, закарпатські різьбярі створили твори, які донині вражають своєю красою та досконалістю.

Дослідження цього періоду підкреслює важливість збереження та популяризації закарпатського різьбярства. Їхні роботи дозволяють нам краще зрозуміти культурні процеси, що відбувалися в регіоні у 19 столітті, і підтверджують значущість Закарпаття як осередку народного мистецтва. Збереження та поширення знань про ці мистецькі традиції – важливе завдання сучасного суспільства, яке допомагає зберегти нашу культурну ідентичність та передати багатий досвід наступним поколінням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. С. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів : Світ, 1992.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво : Словник. Т. 1, 2 [Запаско Я. Л., Голод І. В., Білик В. І. та ін.]. Львів : Афіша, 2000. 364 с.
3. Будзан А. Ф. Різьба в західних областях України. Київ, 1960.
4. Горняткевич Д. Українське та європейське народне мистецтво : календар-альманах на 1943 рік. Краків ; Львів : Укр. вид-во, 1943.
5. Шухевич В. Гуцульщина [Репринтне видання]. Верховина, 1997.
6. Соломченко О. Г. Гуцульське мистецтво і його майстри. Київ, 1959.
7. Пелипейко І. Косів: люди і долі. Косів : Писаний камінь, 2001.
8. Соломченко О. Г. Народні таланти Прикарпаття. Київ : Мистецтво, 1969.
9. Приймак Й. Декорування виробів з дерева. Косів : Писаний камінь, 2001.
10. Домашевський М. Історія Гуцульщини. Чикаго ; Львів, 1995

REFERENCES

1. Antonovych E. A., Zakharchuk-Chugai R. V., Stankevich M. S. (1992) Dekorativno-prykladne mystetstvo. [Decorative and applied art] Lviv: Svit. [in Ukrainian].
2. Zapasko Y. L., Holod I. V., Bilyk V. I. et al (2000) Dekorativno-zuhytkove mystetstvo : Slovnyk. T. 1, 2. [Decorative and applied art: Dictionary. V. 1, 2] Lviv: Afisha. 364. [in Ukrainian].

3. Budzan A. F. (1960) Rizba v zakhidnykh oblastiakh Ukrainy [Carving in the western regions of Ukraine]. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Horniatkevych D. (1943) Ukrainske ta yevropeiske narodne mystetstvo : kalendar-almanakh na 1943 rik [Ukrainian and European folk art: calendar-almanac for 1943]. Krakow; Lviv: Ukr. vyd-vo. [in Ukrainian].
5. Shukhevych V. (1997) Hutsulshchyna [Reprintne vydannia] [Hutsulshchyna [Reprint edition]]. Verkhovyna. [in Ukrainian].
6. Solomchenko O. G. (1959) Hutsulske mystetstvo i yoho maistry [Hutsul art and its masters]. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Pelypeyko I. (2001) Kosiv: liudy i doli [Kosiv: people and destinies]. Kosiv: Pysanyi Kamin. [in Ukrainian].
8. Solomchenko O. G. (1969) Narodni talanty Prykarpattia [People's talents of Prykarpattia]. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].
9. Priymak Y. (2001) Dekoruvannia vyrobiv z dereva [Decoration of wood products]. Kosiv: Pysanyi Kamin. [in Ukrainian].
10. Domashevskiy M. (1995) Istoriiia Hutsulshchyny [History of Hutsul region]. Chicago; Lviv. [in Ukrainian].